
IT ȘI ȘTIINȚA VESELĂ

Ana BAZAC
ana_bazac@hotmail.com

Abstract. The paper counter-poses the two senses of the Gay Science metaphor: the first which was imposed by the medieval troubadours and the second - by Nietzsche. Just from these two points of view are evaluated the directions of use of the IT towards the expectations and illusions linked to them. But philosophy can also be judged in this frame.

Folosesc IT ca prescurtare nu doar pentru tehnologiile informatice ci și, mai larg, pentru nivelul actual al științei/modul actual de fundamentare a științei, în care *informația a ajuns să fie un universal ontologic*¹. Științele informației sunt cele care au împins la un nou nivel de concepere a științei: integrată² și atentă la evoluția integrată a societății, de fapt, la o revoluție care a cuprins și cuprinde întregul corp al științelor, al cunoașterii.

Cât de eficiente sunt IT?

Ele ne ajută să fim mai înțelepți: să învățăm mai mult, mai bine, mai ușor, să sesizăm generalul dar și, în același timp, detaliul semnificativ, bogăția existenței și sensurile abstracțiilor.

IT ușurează munca, simplificând-o într-un anumit sens (înlocuind nu doar o bună parte din efortul fizic ci și multe aspecte de rutină din activitatea intelectuală).

IT ne economisesc timpul, permițându-ne să creăm mai mult și cu rezultate mai notabile.

IT realizează comunicarea la parametri doar visați înainte.

IT ridică nivelul de trai: calitatea crescută a vieții este dată de varietatea expandată a bunurilor materiale și spirituale existente.

IT deschid mai larg porțile alegerii: lumea este mai bogată și noi putem să ne mișcăm ușor în această lume și să alegem. Ca urmare,

¹ Mihai Drăgănescu, „*L'Universalité Ontologique de l'Information*”, București, Editura Academiei Române, 1996, (15.09.2006) <http://www.racai.ro/books/draganescu>.

² Menas Kafatos and Mihai Drăgănescu, „*Toward an Integrative Science*”, 2001, (15.09.2006) <http://www.racai.ro/dragam/TOWARD1.htm>.

structurile, tot restul, par să depindă din ce în ce mai mult de (fiecare dintre) noi.

IT ne apropie de lumea întreagă, ne aruncă în ea și, astfel, o transformă în lumea noastră familiară, iar pe noi - în nomazii ei sedentari.

IT ne permit să ne distrăm, iar imensele plăceri resimțite îndepărtează spectrul finitudinii noastre.

IT ne fac veșnici: progresele din domeniul medical duc cel puțin la minimizarea suferințelor provocate de componenta telurică a omului.

IT ne transformă în stăpâni mai binevoitori ai naturii, înțelegând-o mai bine și ajutând-o, schimbând-o din mediu subordonat, și inerent în revoltă, în partener binevoitor.

IT ne fac mai altruști, crescându-ne capacitatea de a ne îngriji de ceea ce se întâmplă în fiecare colț de lume, înainte necunoscut și, deci, inexistent. Construim imediat site-uri de popularizare, grupuri de lucru, conferințe internaționale și posibilități de a atrage fonduri pentru a șterge, în perspectivă, și lacrimile pe care le-am zărit întâmplător.

IT anulează scepticismul în viitor, introducând optimismul blând care ne face atât de bine.

Ne-am oprit doar la 12 binefaceri ale IT. Tonul nu este deloc nihilist. Într-adevăr, revoluția din știința și tehnica actuală - prescurtate aici prin formula IT dar ne-reduce la aceasta - duce, în continuarea revoluțiilor anterioare, nu doar la ameliorarea semnificativă a vieții umane ci la *schimbarea ei*.

Această problemă a schimbării este abordată în general pe baza a cel puțin două premise metodologice. 1. și modificările generate de revoluțiile anterioare din știință și tehnică au fost și ele plurale, pozitive și negative, iar modul în care le-au privit oamenii a fost pluralist și el; 2. procesul este în curs, deci viitorul este deschis.

Dacă trecutul a avut loc - deși, după cum se știe, nu există un singur adevăr al său - viitorul este dependent de deciziile generațiilor prezente. Mai degrabă, de deciziile decidenților.

Ca urmare, concluzia cea mai apropiată de individul obișnuit este că, în măsura în care el nu decide, sau în orice caz nu la niveluri importante, el nu prea este responsabil. În plină eră a revoluției IT, există oameni care nu se simt răspunzători de gândurile și acțiunile lor mai departe de interesele imediate și limitate la „strâmțul” lor orizont „rece” (Eminescu).

Dar de abia am pășit, de puține decenii, în era IT. Mai degrabă, precizează cei care nu vor să fie prea aspri, ne aflăm într-o lungă tranziție. Și așa cum omenirea a rezolvat mereu problemele, cel puțin atunci când acestea au devenit prea arzătoare și deranjante, așa se va întâmpla și acum.

În orice caz, gradul de eliberare a minții și ființei nu a fost niciodată atât de ridicat ca acum. (Și nu este vorba, desigur, de nivelul unei țări, și mai ales nu de nivelul unei țări ca România care are nevoie de decenii pentru a ajunge din urmă doar țările UE³. Deși specificul IT - lăsând aici la o parte condițiile și politicile economice - este de așa natură încât poate comprima oarecum timpul.) Astfel încât este foarte posibil ca și responsabilitatea oamenilor să crească atunci când au/vor avea la îndemână mijloace de cunoaștere și, în fond, de existență concretă în cadrul IT.

Într-adevăr, IT⁴ generează o mare încredere a oamenilor. În 1999, 89% dintre americani considerau că știința și tehnica actuale aduc/vor aduce o îmbunătățire substanțială și generală a vieții (în timp ce în 1996, doar 77% avansau această opinie). 55% erau convingși că inconvenientele sunt mai mici decât avantajele și, astfel, este legitim să se bazeze deplin pe

³ Vezi concluziile specialiștilor enunțate la masa rotundă organizată în cadrul programului Open Dialogues, cf. *România va acoperi decalajul economic față de UE în 20-80 de ani*, în „Gândul”, 3 octombrie 2006, dar și Constantin Popescu, Iosif Dumitru Bati, “Globalismul - o provocare pentru creșterea economică și modernizarea economiei românești”, în „Agora social-democrată”, nr. 2 (3), 2000, p. 126-127: „În condițiile decalajelor economice existente și a ritmurilor medii anuale de creștere economică luate în calcul, rezultă că în alternativa unei creșteri economice, în perspectivă, pentru România de: 3%, egalizarea nu s-ar produce niciodată în cazul Austriei, Finlandei, Greciei, Irlandei, Portugaliei, Spaniei, Suediei și Poloniei, întrucât în aceste țări ritmul mediu anual al creșterii economice este mai mare de 3%. Egalizare s-ar putea realiza între 154 de ani cu Regatul Unit și 1778 ani cu Franța, ținând seama de ritmurile anuale ale creșterii economice extrapolate ale acestora. 5%, egalizarea nu s-ar putea obține niciodată în cazul Irlandei și Poloniei, care înregistrează ritmuri mai mari de 5%. Ea s-ar putea realiza între 55 de ani în cazul Regatului Unit și 857 de ani în cazul Finlandei. 7%, egalizarea nu s-ar putea obține niciodată în cazul Irlandei care realizează un ritm mai mare de 7%. Ea a deveni posibilă într-o perioadă între 35 de ani în cazul Regatului Unit și 79 de ani în cazul Finlandei. În general pentru toate celelalte țări comparate, perioada necesară pentru egalizare oscilează în jurul a 4-5 decenii, chiar și în cazul țărilor cum sunt Grecia, Portugalia, Spania sau Polonia.”

⁴ Ca și, în general, progresul științei și tehnicii din prima revoluție industrială. Vezi Stefan Zweig, „Lumea de ieri” (1942), București, Univers, 1988.

știință și tehnică. Doar 39% au obiectat că o asemenea situație îi face pe oameni prea dependenți de acestea și viața devine prea complicată. În sfârșit aici, nivelul de instrucție, de venituri și vârsta au influențat aceste păreri: optimismul tehnologic a fost mai mare la cei cu un nivel mai ridicat de instrucție, cu un venit mai mare și mai tineri⁵.

Dar există motivații obiective ale acestui optimism. Chiar astăzi, majoritatea celor care folosesc computerul în muncă și acasă consideră că beneficiază de accesul la această tehnologie. Și chiar există acest beneficiu datorită faptului că doar astfel există locuri de muncă, venituri, eficiență. De aceea, chiar companiile IT sunt determinate să dezvolte tehnologii mai accesibile - inclusiv pentru cei cu dizabilități și pentru persoane în vârstă - și, astfel, chiar optimismul tehnologic⁶.

Prin trecerea la tehnologiile digitale - pe care se bazează dezvoltarea computerelor personale, multimedia, Internetul, constituirea realității virtuale - dependența de timp și spațiu a oamenilor va scădea. E-mail-ul, voice-mail-ul vor permite o comunicare mai sincronă. Ca și programele TV și radio furnizate la comandă. Internetul va deveni o "fabrică" mondială în care vom putea fi ubicui, iar capacitatea noastră de a ne însuși stiluri cognitive diferite, modalități de învățare și expresie, va crește, viteza și eficiența vor deveni - de fapt se manifestă deja astfel - exponențiale. Munca va deveni descentralizată - la cererea diferitelor grupuri sau chiar indivizi. Distanțele geografice și inhibițiile vor fi depășite: „Accesul, mobilitatea și abilitatea vor fi ceea ce diferențiază viitorul de prezent”⁷. Iar acestea nu sunt fenomene de science-fiction: ele sunt prezente⁸, și doar cresc.

Deși există probleme: nici invazia asupra vieții private, nici pirateria și furtul datelor, nici concurența muncii ieftine din India și China, nici foamea și dreptul de viață și de moarte asupra semenilor nu vor fi rezolvate doar cu ajutorul IT. Totuși, crede Negroponte⁹, datorită abilităților

⁵ Vezi A, „*Future Full of Promise*”, The Pew Research Center, 1999, <http://people-press.org/reports/display.php3?PageID=257> (7.10.2006).

⁶ *A Research Report Commissioned by Microsoft Corporation and Conducted by Forrester Research, Inc.*, 2003, <http://www.microsoft.com/enable/research/computerusers.aspx> (7.10.2006).

⁷ Nicholas Negroponte, „*Being Digital*”, Vintage Books, 1995, p. 231.

⁸ Se cunoaște că viteza de aplicare a descoperirilor astăzi este deja chiar de câteva luni.

⁹ Negroponte, „*Epilogue. An Age of Optimism*”.

date tuturor de tehnologia digitală, lumea va intra într-o armonie mai mare (*sic*).

Ca orice fenomen colectiv, nici determinarea revoluției actuale din știință și tehnică nu este simplă și univocă. IT, ca revoluție deci, are astfel o anumită autonomie. Descoperirile, inovațiile au loc pe întreaga planetă, după logica întâlnirilor dintre diferiți „factori”, ca și a întâmplării. Dar dezvoltarea acestei tehnologii, deși nu apare a fi rezultatul unor persoane concrete, are loc în cadrul unor rețele de relații și interese.

Există însă și pesimism tehnologic. Doar 51% dintre cei care folosesc computerul și beneficiază de accesul la această tehnologie sunt optimiști ai acesteia¹⁰.

Așadar, este cazul să fim mai degrabă optimiști sau mai degrabă pesimiști?

Am legat IT de motivul *științei vesele* (sau *voioase*, cum este traducerea recentă a lui Nietzsche în limba română)¹¹, tocmai pentru a sugera un răspuns la această întrebare. Formula *știința veselă* este, după cum se știe, denumirea *artei poetice*: în limbajul trubadurilor provenșali din secolele !2-14 - *gai saber* (cf. *The Shorter Oxford English Dictionary*, 1955), sau al celor occitani - *gaia scienza*. Nietzsche însuși¹² a arătat că a folosit termenul medieval care descria „unitatea dintre cântăreț, cavaler și spiritul liber”, respingerea ipocriziei „culturilor echivoce”¹³ și care a

¹⁰ *A Research Report Commissioned by Microsoft Corporation and Conducted by Forrester Research, Inc.*, in 2003, <http://www.microsoft.com/enable/research/computerusers.aspx>.

¹¹ Friedrich Nietzsche, „*Știința voioasă*” (*“la gaya scienza”*) (1882, 1887), în volumul Nietzsche, „*Știința voioasă, Genealogia moralei, Amurgul idolilor*”, București, Humanitas, 1994.

¹² Dar romantismul a fost, în general, sensibil la modelele trecutului. Și Ralph Waldo Emerson, în discursul din 1837, „*The American Scholar*” - http://www.everything2.com/index.pl?node_id=526142 (29-IX-2006) - a vorbit de tradiția întregii culturi sensibile față de viață și care a fost singura care a construit adevărul și căutarea acestuia: cultura momentului de la jumătatea secolului al XIX-lea (despre săraci, viața reală, simțămintele copiilor, filosofia străzii) era ca o cântare a poeziilor, în urma căreia lumea nu mai era o *miscellanea*, un *puzzle*, ci avea “formă și ordine”.

¹³ Friedrich Nietzsche, „*Ecce Homo. Cum devii ceea ce ești*” (1888), București, Centaurus SRL, 1991.

reprezentat creația cavalerilor-poetți creatori ai ideii, europene – considera Nietzsche, de dragoste-pasiune¹⁴.

Metafora artei poetice ca știință a fost folosită de Nietzsche pentru a se opune prejudecăților și caracterului fals al filosofiei¹⁵, adică pentru a nu confunda lumea reală cu aceea aparentă¹⁶. Tocmai confuzia a dus la judecățile false ale filosofiei, de exemplu la judecățile *a priori*¹⁷. În urma autorității manipulate a acestei filosofii, „iluzia lumii apare ca lucrul cel mai solid”¹⁸. Or este necesară știința de a trece dincolo de conformismele cunoașterii academice, generate de interese „realpolitice”¹⁹. Știința aceasta este scepticism, pesimism, analiză seacă și „fără iluzii”²⁰, dar tocmai o asemenea cunoaștere este deschisă „idealului” „omului celui mai exuberant și mai vivace, a omului care nu doar se acomodează ci care vrea să revadă această stare de lucruri, strigând fără încetare « da capo » nu doar pentru sine, ci pentru tot spectacolul, și pentru cel care are nevoie de spectacol”²¹. O asemenea știință nu este menită „să depășească rezistențele (și) pentru a domina”²², ci, dimpotrivă, să atace regulile care încetățeniseră dublul discurs și morala dedublată din modernitatea primei revoluții industriale. Pe de o parte, discursurile erau pline de compasiune și altruism; pe de altă parte, realitatea le infirma, fiind plină de scepticismul moralei aristocratice față de suferință²³.

Sigur că Nietzsche a fost contradictoriu și a emis și opinii greu de potrivit cu poziția de mai sus. Totuși, „ar trebui... să înțelegem posibilitatea doctrinei sale.”²⁴.

„Știința voioasă”, pusă de Nietzsche între ghilimele tocmai pentru a arăta că termenul era o metaforă, trebuia să fie, în primul rând, înțelegerea care urma să/ trebuia să depășească „comedia existenței (care) n-a devenit

¹⁴ *Idem*, „*Par delà le Bien et le Mal*” (1886), Paris, Société de Mercure de France, 1898, § 260.

¹⁵ *Ibidem*, practic întregul Chapitre I, § 7.

¹⁶ *Ibidem*, § 10.

¹⁷ *Ibidem*, § 18.

¹⁸ *Ibidem*, § 34.

¹⁹ *Ibidem*, § 1.

²⁰ *Ibidem*, § 39.

²¹ *Ibidem*, § 56.

²² *Ibidem*, § 61.

²³ *Ibidem*, § 202, 203 și § 46.

²⁴ Léon Chestov, „*L'idée de bien chez Tolstoï et Nietzsche. (Philosophie et prédication)*”, Paris, Éditions du siècle, 1925, p. 253.

conștientă de ea însăși (fiind încă) vremea tragediei, a moralelor și religiilor”²⁵. „Știința voioasă este o răsplată pentru o seriozitate îndelungată, îndrăzneată, truditoare și subterană...”²⁶.

Atenție, Nietzsche a arătat că se poate intra dintr-o prejudecată într-alta: „veridicul, credința în știință...este tot o credință metafizică...”²⁷ mai mult, progresul științei nu a fost în măsură să ștergă prejudecățile, dimpotrivă, acest progres a fost confiscat de promotorii „idealului ascetic”, adică a aceluia care a întărit respectul de sine al omului pe baza miturilor²⁸.

Ceea ce înseamnă că știința „filistinilor cultivați” nu duce la creșterea culturii, ci la „barbarie”²⁹. Pe când noua știință, cea voioasă, implică subordonarea rațiunii, a reflexivității, față de valori, și anume prin critică.

Știința este și încriminată și valorizată. În acest ultim sens, ea este „artă poetică”: dă aripi cunoașterii „vieții bune”. În același timp, ea este legată de mituri, pe care le fortifică. Dincolo de discuțiile despre sensurile aforismelor³⁰, despre interpretare, despre critica modernității, despre perspectiva postmodernistă, am reținut aici sensurile date științei de către Nietzsche acum 125 de ani.

Arta poeziei a fost numită de trubaduri modul de a ajunge la cunoașterea (știința) cea voioasă, deoarece poezia reprezenta atunci în Europa occidentală o chintesență a cunoașterii, înfrumuseța viața și întărea

²⁵ *Ibidem*, § 32.

²⁶ Nietzsche, „*Genealogia moralei*” (1887), în *op. cit.*, § 7.

²⁷ *Ibidem*, § 22, p. 344.

²⁸ *Ibidem*, § 25, p. 437-439.

²⁹ *Idem*, „*Considérations inactuelles. David Strauss. De l'utilité et des inconvénients des études historiques*” (1873-1876), Paris, Société de Mercure de France, 1907, p. 16, 18, 76

³⁰ Folosite intenționat de Nietzsche tocmai pentru a se opune filosofiei sistematice. Fragmentarea intenționată a discursului, pentru a impune perspectiva relativistă, a fost și semnul că gândirea lui Nietzsche se afla, în efortul de a concepe lumea într-un mod critic și original, în faza metaforică. În același timp (și lăsând la o parte formația sa filologică), Nietzsche a dorit să bulverseze conștiințele cu bi-valența aforismelor: acestea fiind atât puternic semnificative cât și greu de descifrat, tocmai datorită luminii noi aruncate asupra lumii, o lumină din „seninătatea sa însoțită din zorile, întinderea și certitudinea sa”, dar și datorită sensurilor critice, vezi *Genealogia moralei*, ediția citată, § 8.

miturile. Sau, înfrumuseța viața prin întărirea miturilor. Iar dacă Nietzsche a subliniat că tocmai distrugerea miturilor este eliberatoare pentru conștiințe, creând astfel spațiul pentru creație și viață autentică - indiferent, aici, de modelul acestei vieți avut în vedere și de fundătura în care a ajuns filosoful – există și astăzi destui oameni care insistă asupra tristeții provocate de distrugerea miturilor și caută, astfel, să le susțină. Ei contrapun natura afectivă a descifrării lumii de către poet, natură susținătoare de mituri dulci, răcelii nemiloase a rațiunii: ei sunt ceea ce se cheamă scientofobi/tehnofobi.

Astăzi nici poezia dar nici științele separate nu reprezintă „chintesența” cunoașterii. Scientismul vulgar părea să excludă aspectele nefizice din înțelegerea omului. Dar, tocmai pe baza științei informației s-a ajuns în situația de a merge în direcția unificării științelor, a celor fizice și a celor despre om³¹, la adâncirea dialecticii diferențelor și apropiierilor/relațiilor. Iar filosofia corespunde etapei actuale de tranziție generală: pe de o parte, caută să zboare, pe de altă parte, este marcată de puterea tradițiilor sale ce se arată a fi din ce în ce mai *out of date*.

Dar ce înseamnă înfrumusețarea vieții? Într-un sec limbaj filosofic: înțelegerea de către oameni a puterii și, totodată, a limitelor lor, precum și întărirea puterii (ceea ce înseamnă și a conștiinței limitelor).

Știința actuală (IT) a putut ajunge la principiul incompletitudinii și insuficienței vechii științe, adică a aceleia care privește fragmentar - indiferent de nivelul de generalitate și aprofundare³² - realitatea. Dar construcția pe baza acestui principiu înseamnă un grad superior al puterii și al înțelegerii limitelor: o provocare ce implică poezia greutăților (a rezolvării problemelor).

Nietzsche a arătat că distrugerea fariseismului moral și a folosirii fariseice a științei - iar această distrugere implică asumarea senină a contradicțiilor - este necesară tocmai pentru ca oamenii să înțeleagă viața în mod poetic. Or lucrurile nu stăteau deloc așa: chiar în Europa occidentală, plină de orgolii bazate pe nivelul la care părea a fi ajuns cunoașterea³³, „aproape toți oamenii se aseamănă prin faptul că își caută de lucru pentru salariu. Pentru toți, munca este un mijloc, și nu un scop în sine”³⁴. Dar „binele nu înseamnă a transforma pe cineva în funcția unei celule mai

³¹ Vezi Mihai Drăgănescu, „*L'Universalité Ontologique de l'Information*,” Chapitre 1, La philosophie et l'Unification de la Science.

³² Este interpretarea mea dată principiului descoperit de Mihai Drăgănescu.

³³ Nietzsche, „*De l'utilité et des inconvénients*” ...în *Considérations...*, § 9, p. 223.

³⁴ *Idem*, „*Știința voioasă*”, în ediția citată, § 42.

puternice”³⁵. Doar artiștii și cei care se ocupau cu contemplarea considerau munca drept o plăcere³⁶. Creația (*poiesis*), adică înțelegerea vieții în mod poetic (artistic), însemna a nu mai trăi potrivit nevoilor presante sau, altfel spus, a trăi resimțind creația drept nevoie presantă.

Pe vremea lui Nietzsche știința avea, astfel, consecințe duble: începuse să-i ajute pe oameni să-și îndeplinească nevoile presante într-o manieră care a permis și optimismul și, în același timp, contribuia la accentuarea dependențelor și a separării societății în „turmă” (Nietzsche) ”(dar filosoful i-a așezat aici și pe „filistinii cultivați”), sau în ceea ce mai târziu Musil a numit „omul fără calitate”, și, pe de altă parte, artiștii dar și cei puternici. Astfel că, pentru Nietzsche, poezia rămânea să reprezinte idealul creației, al relațiilor interumane calde, al solitudinii gratuite, al imperativului kantian. În acest sens, cunoașterea științifică însăși trebuia să fie poetică (în sensul de creație non-conformistă, curajoasă și spărgătoare de tabu-uri).

Așadar, un prim moment - dar, poate, permanent - al cunoașterii de tipul științei voioase nietzscheene este distrugerea prejudecăților, a miturilor. Astfel încât înțelesul conceptului de știință voioasă s-a schimbat cu totul la Nietzsche: căci trubadurii credeau că rolul artei lor era tocmai întărirea miturilor.

Dar știința seacă - ce nu poate fi echivalată la propriu cu poezia?

Știința își are poezia ei. *La figurat*, știința este poezie. Dar, desigur, cocoțați pe umeri de uriași (Bernard de Chastre), astăzi știm că nu există doar un singur ideal de creație, nu există doar un singur fel de rațiune: există, cu deplină legitimitate, și cea poetică, muzicală... (Astfel încât aspectul opoziției dintre știință și poezie la propriu nu este obiectul discuției din aceste pagini. După cum nu este nici aceea a unității/consensului/confluențelor dintre știință și poezie, bazată, în ultimă instanță, pe informație).

Știința actuală este o creație care este înțeleasă și folosită atât în maniera trubadurilor, creând mituri, cât și în aceea a lui Nietzsche.

IT ilustrează această complexitate.

Pe de o parte, știința informației și revoluția săvârșită de ea zguduie miturile închiderii concrete sacrosancte a domeniilor, lumilor, universurilor. IT demonstrează irealitatea determinismului liniar, unilateral, fragmentat și abstract. IT distrug conceptul tabu de inevitabil, ca și pe cel, în mod relativ mereu, de iremediabil. Aceste din urmă concepte, în

³⁵ *Ibidem*, § 118.

³⁶ *Ibide*, *loc. cit.*

cunoașterea lumii materiale și a celei a minții. Dar *iremediabilul în viața socială* nu este încă explicat satisfăcător și rămâne unul dintre fenomenele cele mai dure ale existenței. IT arată însă că tocmai separarea, izolarea dintre domenii este fundamentul gnoseologic al diluării responsabilității umane: fiecare pentru el, *pereat mundus* (iar acesta este tocmai sloganul principal al ordinii sociale de astăzi).

Pe de altă parte, IT sunt integrate în funcționarea, deci în logica ordinii actuale. IT stau la baza revoluționării medicinei și, deci, a unei noi biogeneze plină de speranțe. Ea ne înfrumusețează viața. Dar tot IT au cele mai serioase utilizări în tehnica războiului³⁷ a cărui perpetuare este, astfel, susținută tocmai de avansul rațiunii. IT permit abundența, depășirea nevoilor de supraviețuire și intrarea în era fanteziei create și a vieții savurate de toți. Dar revoluția IT este transfigurată și în gadget-uri și divertisment mecanic și kitsch ce reduc acțiunea creatoare (*poesis*) la *simple comenzi date structurilor robotice* – ce înlocuiesc de multe ori preocupările diverse, chiar minore, dar necesare pentru echilibrul omului - și la *auto-limitare de frica unui control de tip Big Brother*³⁸. IT nu este numai locul coagulării colectivităților și a comunicării responsabile, ci și cel al perpetuării raporturilor comerciale mondiale³⁹, al separării între „info-bogați” și „info-săraci” (Toffler), al „empirismului”⁴⁰ dar și al cyber-crimei. Încă o dată aici, o ofertă semnificativă de IT este aplicația acesteia la jocuri, ce aduc miliarde și, în același timp netezesc cortexul și anulează neliniștea întrebărilor⁴¹. Toate aceste aspecte conturează capacitatea IT de a crea noi

³⁷ *** „Oameni telecomandați”, în „Gândul”, 29 august 2006.

³⁸ Stocarea informațiilor despre călători, vezi *Gândul*, 23 august 2006, *SUA mențin controlul* (final) *asupra Internetului*, „Observator cultural”, 78 (335), 24-30 august 2006.

³⁹ *** „O copie virtuală a lumii, scoasă la vânzare pe Internet” (dându-se spre cumpărare virtuală chiar țări întregi), în „Gândul”, 25 septembrie 2006.

⁴⁰ Lucian Popescu, „Internetul leneș sau empirismul digital”, în „Dilema veche”, nr. 137, 8-14 septembrie 2006, p. 19.

⁴¹ *** „Până în 2010, valoarea pieței jocurilor pe computer va atinge patru miliarde de dolari anual”, în „Gândul”, 12 septembrie 2006; jocuri ce sunt cu precădere bazate pe violență, ceea ce nu are doar efectul de substituție a instinctelor războinice.

mituri, „tehnice”⁴², dar care *întăresc alienarea și vechile mituri ale ordinii eterne bazate pe dominație*⁴³.

Așadar, răspunsul la întrebarea pusă în această comunicare este că ar trebui să fim optimiști (veseli) atunci când avem în față deschiderea și transformarea calitativă a *științei* actuale (al cărei miez este nivelul informației). Mersul spre principii fundamentale de unificare a cunoașterii existenței - a materiei și spiritului, a realului, visului și virtualului, a anorganicului și viului - permite înțelegerea dublei rațiuni de a fi a omului: aceea, ca ființă vie, de a exista și a dăinui, dar și aceea, ca ființă rațională, spirituală⁴⁴, de a „genera și perpetua spiritul”⁴⁵. Consecințele ambigue ale științelor (tehnologiilor) asupra oamenilor nu ne micșorează optimismul (nici măcar nu îl temperează) ci îl încadrează în relațiile de evaluare a consecințelor potrivit valorilor specifice nivelului actual al științei și conștiinței. După cum, ne impun întrebări asupra incongruenței dintre logica științei și logica decidenților asupra folosirii științei.

Filosofia actuală este și ea contradictorie. Cu toată calitatea sa de a fi, prin includerea informației între obiectele sale privilegiate de analiză, „o punte între știință și poezie” (și cu toate că „viitorul este filosofic”)⁴⁶, filosofia actuală este însă prea marcată de maniera veche, exterioară celor mai noi tendințe din știință la un moment dat, astfel încât ea oferă astăzi și cercetarea viabilă a universurilor umane - sensurile, comunicarea umană, evoluția și rezultatele ei, teoriile și conexiunile afectiv-rațional, individual-social – pe care științele concrete (încă) nu le abordează, dar și interpretări istorice (ideologice) lipsite de conștiința determinărilor și vremelniciei. O latură importantă a filosofiei rămâne *abordarea legitimitoare a socialului*, amânându-se (rostogolindu-se) problema contradicției dintre caracterul rațional al individului uman și, pe de altă parte, caracterul irațional al mersului societății⁴⁷. Nu numai locul omului în univers este elaborat încă utilizând mituri dezmințite astăzi de știință, ci și raporturile sociale existente

⁴² Vezi discuția despre alienarea în virtual, în „*Fresh Théorie*”, Paris, Éditions Léo Scheer, 2005.

⁴³ Vezi, pe baza echivalării omului cu un automat inteligent, opiniile despre înlocuirea omului de către automatele artificiale, de aici - frica de acestea dar și fatalismul.

⁴⁴ Mihai Drăgănescu, „*L’Universalité Ontologique*”, Chapitre 11

⁴⁵ *Ibidem*, Chapitre 1.

⁴⁶ *Ibidem*, Chapitre 11.

⁴⁷ Radu Popa, „*Despre xenobiologie*” (interviu de Cristian Lascu), în „*National Geographic România*”, septembrie 2006.

sunt considerate în „filosofia practică” *mainstream* actuală drept raționale, inevitabile și veșnice. Iar filosofia este astfel deoarece ea reflectă faptul că încă nu am intrat în ceea ce s-a numit societatea conștiinței⁴⁸. Filosofia rămâne, între altele⁴⁹, și o creație bazată pe iluzii deoarece refuză cunoașterea integrată a societății, sau, altfel spus, refuză să integreze - ca moment *sine qua non* al înțelegerii existenței - *filosofia socială* (să spunem structural-fenomenologică *sui generis*)⁵⁰. De obicei, aceasta este substituită cu filosofii particulare ideologice (filosofii politice, ale culturii...). Or filosofia socială oferă constructe ce au tocmai rolul de *termeni medii* în explicațiile în fond izolate despre lumea fizică și cea spirituală, adică ne permite sesizarea aspectelor ascunse pentru nivelurile de înțelegere ale sub-socialului sau ale „supra”-socialului (a conștiinței). Căci viața socială nu poate fi totuși redusă la omologii cu fizicul și spiritualul (lumea omului nu poate fi redusă la individul uman).

De aceea, deși optimismul nu ne poate părăsi în fața evoluției prezumate a filosofiei, el este temperat de situația rămasă în urmă a acesteia față de știință. Din acest punct de vedere, filosofia actuală nu este „știința voioasă” în sens nietzscheean. Poate ne înfrumusețează viața, ne îndreaptă spre visare, spre poezie⁵¹, dar contribuția sa la conștiința puterii și limitelor omului este, încă, ambiguă. Totuși - pentru a încheia într-o notă mai puțin amară - tocmai în tranziția mondială actuală se poate depăși ruptura între înțelegerea și, de asemenea, decizia din știință și filosofie și, pe de altă parte, viața reală a oamenilor și decidenții asupra acestei vieți. Și apoi, nu este oare infinită această viață?

⁴⁸ Mihai Drăgănescu, „*Societatea conștiinței. Introducere*”, raport de cercetare, 2003, <http://www.racai.ro/dragam/Introducere.pdf> (10.08.2006).

⁴⁹ *Idem*, „*Cultura (care anume?) și filosofia politică*”, 2003, <http://www.racai.ro/dragam/e-preprint.pdf> (12.08.2004).

⁵⁰ Iar aici Marx este fondatorul.

⁵¹ Este semnificativ că Heidegger a insistat foarte mult în ultima parte a creației sale pe preluarea de către poezie a capacității de înțelegere a filosofiei.

Bibliografie

- [1] Léon Chestov, “*L'idée de bien chez Tolstoï et Nietzsche. (Philosophie et prédication)*”, Paris, Éditions du siècle, 1925.
- [2] Mihai Drăgănescu, “*L'Universalité Ontologique de l'Information*”, București, Editura Academiei Române, 1996, <http://www.racai.ro/books/draganescu> (15.09.2006).
- [3] Mihai Drăgănescu, “*Societatea conștiinței. Introducere*”, raport de cercetare, 2003, <http://www.racai.ro/dragam/Introducere.pdf> (10.08.2006).
- [4] Mihai Drăgănescu, “*Cultura (care anume?) și filosofia politică*”, 2003, <http://www.racai.ro/dragam/e-preprint.pdf> (12-VIII-2004).
- [5] *** “*Fresh Théorie*”, Paris, Éditions Léo Scheer, 2005.
- [6] *** “*A Future Full of Promise*”, The Pew Research Center, 1999, <http://people-press.org/reports/display.php3?PageID=257> (7.10.2006).
- [7] Menas Kafatos and Mihai Drăgănescu, “*Toward an Integrative Science*”, 2001, <http://www.racai.ro/dragam/TOWARD1.htm> (15.09.2006).
- [8] Nicholas Negroponte, “*Being Digital*”, Vintage Books, 1995.
- [9] Nietzsche, “*Considérations inactuelles. David Strauss. De l'utilité et des inconvénients des études historiques*” (1873-1876), Paris, Société de Mercure de France, 1907.
- [10] Friedrich Nietzsche, “*Știința voioasă*” (“*la gaya scienza*”) (1882, 1887), în volumul Nietzsche, “*Știința voioasă, Genealogia moralei, Amurgul idolilor*”, București, Humanitas, 1994.
- [11] Friedrich Nietzsche, “*Par delà le Bien et le Mal*” (1886), Paris, Société de Mercure de France, 1898.
- [12] Friedrich Nietzsche, “*Ecce Homo. Cum devii ceea ce ești*” (1888), București, Centaurus SRL, 1991.
- [13] Radu Popa, “*Despre xenobiologie*” (interviu de Cristian Lascu), în „National Geographic România”, septembrie 2006.
- [14] *A Research Report Commissioned by Microsoft Corporation and Conducted by Forrester Research, Inc.*, 2003, <http://www.microsoft.com/enable/research/computerusers.aspx> (7.10.2006).